

U okviru ove posjete Budimpešti direktor Instituta prof. dr. Ibrahim Karabegović u pratnji dr. Hadžibegovića i dr. Iška učinio je uzvratni posjet Protestantskom univerzitetu *Karoli Gaspar* u Budimpešti kojom prilikom se sa prorektorom i dekanicom Filozofskog fakulteta razgovaralo o oblicima buduće suradnje (pisanja historije mađarskog naroda za potrebe naših studenata i, eventualnom, gostovanju mađarskih profesora koji su spremni za studente Filozofskog fakulteta – grupe historija održati kurs mađarskog jezika.

Domaćini su gostima upriličili posjet trima nacionalnim manjinama (srpskoj u Szenteandre, Slovačkoj u Pilisszentkerestu i Njemačkoj u Schaumaru (Solymaru) što je upotpunilo pozitivne utiske svih učesnika konferencije u Gedeleu.

Tomislav Išek

Petar Vrankić, *Religion und Politik in Bosnien und der Herzegowina (1878-1918)*. * Paderborn, München, Wien, Zürich: Ferdinand Schöningh 1998. XXVI, str. 895.

Ova monografija, s kojom se Vrankić 1995. habilitirao u Augsburgu, ima oblik priručnika. Pri obradi problematike autor se nije zadržao samo na razdoblju naznačenom u naslovu, nego se uz to opširno osvrnuo na vjersku povijest Bosne u srednjem vijeku i osmanskom razdoblju. Djelo je opskrbljeno dokumentarnim priložima, sažetim glosarijem, s pet kartografskih prikaza i nekoliko brižljivo izrađenih registara

Rasprava je podjeljena u tri poglavlja. Prvo poglavlje posvećeno je austro-ugarskoj administraciji u Bosni od 1878. do 1918. godine kao okviru vjerske politike. U drugom poglavlju obrađen je pravno-politički položaj srpsko-pravoslavne zajednice, a u trećem Rimokatoličke Crkve u Bosni u dotičnom razdoblju.

Mimo očekivanja – polazeći naime od naslova knjige – nisu obrađene ostale bh. vjerske zajednice – islamska, židovska i evangelička. Za njih je autor predvidio posebni svezak (v. str. 7. bilj. 7.).

Monografija je napisana pretežno na temelju arhivske građe Sarajeva, Rima i Beča. To posebno vrijedi za treće poglavlje knjige, koje je posvećeno uvođenju katoličke hijerarhije 1881. u Bosni i djelovanju prvog sarajevskog nadbiskupa Josipa Stadlera (1843-1918). Za austro-ugarsku upravu, bosanske

* Recenzija je objavljena na njemačkom jeziku u časopisu *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 47 (1999), str. 631-632.

franjevce i katoličke liberalne intelektualce Stadler je bio neugodan prelat. U dosadašnjoj historiografiji – s izuzetkom one koja se kreće u tradicionalnom načinu razmišljanja katoličkog svjetovnog klera – Stadleru se pripisuje klerikalna nadutost, nedostatak empatije u bosanske političke i vjerske prilike te trajna konfrontacija s političkim i religijskim ambijentom, u kojemu je djelovao. Takve ocjene Vrankić zabacuje s primjedbom, da su one “refleks etničke, političke i religijske pozadine pojedinih autora” (str.4).

Nažalost, isti se prigovor može uputiti i autoru ove monografije. Umjesto da postavi pitanje karaktera Stadlerova političkog katolicizma, on jednostavno argumentira s crkvenojurističkih pozicija, koje je svojedobno zastupao Stadler. Tako na primjer o “našem klerikalnom programu 20. stoljeća”, koji je 1900. godine navjestio Stadlerov dijecezanski list *Vrhbosna* (br. 14. od 15. srpnja 1900., str. 247) Vrankić ne gubi ni jedne riječi, nego umjesto toga uvodi pojam “franjevački klerikalizam” (str. 569, 732). Pri tome franjevcima pripisuje, da su htjeli zadržati religijski monopol među bosanskim katolicima i nakon uvođenja redovite hijerarhije 1881. Činjenica je da je monopol tražio Stadler za sebe, i to ne samo unutar Crkve, nego i u političkom životu bosanskih katolika odnosno Hrvata (v. str. 709, 733).

Stavljen u europski kontekst, Stadler je pripadao klerikalnom krilu političkog katolicizma. On se, naime, zauzimao za političko etabliranje katolicizma u Bosni prema tradicionalnom modelu, koji je bio neprikladan posebno za multireligijsku Bosnu. Uz ostalo Stadler je bio protivnik međukonfesionalnog zajedničkog političkog djelovanja, na sličan način kao što su se njegovi suvremeni istomišljenici protivili osnivanju zajedničkih međukonfesionalnih sindikata u Njemačkoj i drugim europskim zemljama.

Sažeto rečeno, historiografska vrijednost Vrankićeve monografije ne leži u politološki izbalansiranom interpretiranju zbivanja, nego u brižljivom prezentiranju arhivske građe.

Srećko M. Džaja

“HISTORIJA BOSNE (I HERCEGOVINE)” KOJA TO ZAISTA NIJE

U broju 29. *Priloga*, časopisa Instituta za istoriju u Sarajevu, među objavljenim referatima i diskusijama sa međunarodnog naučnog skupa *Historiografija o Bosni i Hercegovini 1980. - 1998.*, održanog u Sarajevu 4. i 5. novembra 1999. godine, objavljen je na str. 427-434 i prilog dr. Ante Škegre pod naslovom: “*Historija Bosne (i Hercegovine)*” koja to nije. U navedenom prilogu pomenut sam na str. 427 kao jedan od recenzenata oba izdanja (1994. i 1998.g.) navedene publikacije.